

A Kosztolányi Dezső műveinek (életművének) kritikai kiadása 2. című, K 101441. számú OTKA-pályázat zárójelentése

E pályázat folytatása a 2007 és 2011 között megvalósult 68544. számú OTKA-pályázatnak, amelynek eredményeként megkezdődött a Kosztolányi-életmű kritikai kiadása. A 2011-től 2016-ig terjedő időszakban sikerült elkészíteni és megjelentetni három kötetet (*Levelezés I. 1901–1907*), *A szegény kisgyermek panasza, Béla, a buta / A rossz orvos*), valamint – megteremtve a módszertani és technikai feltételeit – létrehozni egy hálózati kritikai kiadást (*Édes Anna*). A négy munka közül három esetben merőben új módon kellett eljárunk: mind a levelezés-, mind a verseskötet első próbálkozásunk e műfajok terén, az *Édes Anna* hálózati kiadása jegyzetapparátusának felépítése és működtetése pedig úttörő vállalkozás ezen a területen. A megjelent kötetek, valamint a hálózati kiadás nemcsak a szakembereknek készültek, hanem a szélesebb közönség számára is. A kritikai kiadás szándékunk szerint zsinórmértékül szolgál Kosztolányi műveinek népszerű kiadásához. A *Béla, a buta / A rossz orvos* kötet publikálását segítő 2015 szeptemberében külön pályázatot adtam be (K 114622), melyet elnyerve sikerült a könyvet 2015 decemberében megjelentetni.

A 2011-es pályázat terveiből nem mindent sikerült megvalósítani. A *Levelezés 2.* kötetének és *A bús férfi panasza* kötetnek munkálatai csupán megkezdődtek, a *Tengerszem* kötetből pedig eddig a szöveggondozás és a változatok számbavétele készült el. Tudomásul kellett venni, hogy a munka módszertani és személyi feltételeinek biztosítása több nehézséggel jár, mint az várható volt. A *Levelezés I.* kötet elkészítéséhez és eredményes befejezéséhez a munkatársak új csapatának kellett felállnia; a *Béla, a buta / A rossz orvos* tárgyi jegyzeteinek elkészítését végül másra kellett bízni; a *Tengerszem* elkészítése félbeszakadt, mert a szöveget gondozó Fuchs Anna fiatal kutatói ösztöndíja 2014. január 31-én lejárt, és a BTK Irodalomtudományi Intézetének nem volt anyagi kerete őt tovább foglalkoztatni. Különösen nagy feladatot jelentett az *Édes Anna* hálózati kiadását megalapozó informatikai bázis létrehozása, a szoftverfejlesztés sok időt és pénzt követelt. De ezen a bázison már könnyebb lesz a következő Kosztolányi-művek hálózati kritikai kiadását megvalósítani.

A Kosztolányi Dezső: *Levelezése I. (1902–1907)* kritikai kiadása (Buda Attila, Józán Ildikó, Sárközi Éva és mások munkája) nemcsak a Kosztolányi által írt leveleket tartalmazza, hanem a neki írtakat is. A korszak elején még a szabadkai gimnázium tanulója, a végén pedig már fővárosi újságíró, akinek első versgyűjteménye, a *Négy fal között* az ekkor induló költőnemzedék második jelentős kötete (Ady Endre *Új versek*-je után). A levelek közlése az eredeti szövegeken alapul. Széles körű forráskritika, a kéziratok és korábbi kiadások történetének részletes bemutatása, életrajzi kronológia, családtörténet, valamint Kosztolányi szerzői álneveinek és lakcímeinek jegyzéke segíti az olvasó tájékozódását. E kiadás korrigálja a Babits, Juhász Gyula és Kosztolányi levelezését tartalmazó korábbi kiadásokat is.

A szegény kisgyermek panasza kritikai kiadása (Győrei Zsolt, Lovas Borbála, Józán Ildikó és mások munkája) Kosztolányi első átütő sikerét, második verseskötetét dolgozza fel, melynek már életében – egyedülálló módon – hét teljes (részben módosuló), sőt egyre teljesebb kiadása jelent meg. A kritikai kiadás nagy apparátussal mutatja be az összefüggéseket a ciklus különböző változatai, illetve a ciklus és a többi korabeli Kosztolányi verseskötet között. A költő életében megjelent valamennyi folyóirat- és antológia-közlés szövegváltozatait is közreadja, számba veszi és

bőségesen idézi a könyv fogadtatásának szakmai és szépirodalmi vonatkozásait. A szövegközlést és a jegyzeteket a legendás első kiadás fakszimiléje teszi teljessé.

A *Béla, a buta* és *A rossz orvos* kritikai kiadása (Bartók István, Bartók Flóra, Sárközi Éva és mások munkája) Kosztolányi 1920-ban megjelent két, kisregényeket és elbeszéléseket tartalmazó kötetét dolgozza fel. (*A rossz orvos* Kosztolányi első kísérlete a regény műfajában.) A kritikai szövegközlés bemutatja az írásoknak a szerző életében megjelent valamennyi ismert szövegváltozatát, a *Fogfájás* című elbeszélés fennmaradt kézírata mellett *A rossz orvos* francia fordításának kéziratát is. Kosztolányi 1927-ben részben újraírta és megjelentette *A rossz orvost*, a kritikai kiadás teljes egészében közreadja ezt a változatot is.

Az *Édes Anna* hálózati kritikai kiadása (Parádi Andrea, Veres András, Sárközi Éva, Palkó Gábor, Mihály Eszter, Bálint Lea és mások munkája) a 2010-es könyvkiadás felhasználásával készült, de jelentősen bővítette annak anyagát (egyrészt a kézirat fakszimiléjével, valamint egy modernizált szövegváltozattal, másrészt kiegészíti a 2010 utáni kiadások és értelmezések adataival). A hálózati kiadásban mód nyílik a különböző szövegváltozatok részleteinek összeolvasására, sokkal gyorsabbá válik a jegyzetek információinak elérése, a megadott könyvészeti tételek pedig csatlakoztathatók egy könyvtári adatbázishoz, melyet a Petőfi Irodalmi Múzeum alakított ki. (A hálózati kiadás kiegészíti a 2010 utáni kiadások és értelmezések adataival).

További két kötet (*Levelezés 2.* és *A bús férfi panasza*) munkálatai is megkezdődtek. A munka melléktermékeként számos konferencia-előadást tartottunk, és néhány tanulmányt is publikáltunk. Legfontosabb publikációink:

Veres András: *Kosztolányi Ady-komplexuma. Filológiai regény.* (monográfia) Az anyaggyűjtésben közreműködött Sárközi Éva. Balassi Kiadó, Bp. 2012. 385 l.

Veres András: Kosztolányi *Aurelius*. *Kritika*, 42 (2013): 1–2. szám 23–25.

Sárközi Éva: Adatok Kosztolányi Dezső családtörténetéhez egy eddig ismeretlen levél kapcsán. *Irodalomtörténet*, 2013. 2. sz., 283–303.

Sárközi Éva: A Hét „Innen-Onnan” rovata szerzőinek azonosíthatósága. *Magyar Könyvszemle*, 129 (2013): 3. szám, 381–388.

Veres András: „Szeretném, ha szeretnének”: az Ady-kultusz jelentése és jelentősége. *Kritika*, 43 (2014): 1-2. sz. 34–40.; kötetben: in „*Komp-ország megindult dühösen Kelet felé újra*”. *Ady magyarsága és modernsége*. Szerk. Agárdi Péter. Kossuth Kiadó, Bp. 2014. 71–100.

Veres András: Németh Andor megtérése Kosztolányihoz. *Alföld*, 64 (2013): 9. sz. 104–112.

A publikációk közül kiemelném a könyvterjedelmű *Kosztolányi Ady-komplexuma. Filológiai regény* című monográfiámat (Balassi Kiadó, Bp. 2012.), melyet egyik recenzense úgy méltatott, mint Kosztolányi Ady-revizíójának kritikai kiadását. A könyv fogadtatása egyöntetűen méltató volt.

A legfontosabb konferencia-előadásaink:

2012. április 24–25. Miskolc: *Filológiai és textológiai kérdések a 20. századi klasszikusok szövegkiadásaiban* keretében Veres András: *A Kosztolányi kritikai kiadás tervezése*; Sárközi Éva: *Filológiai nyomozások – Kosztolányi Dezső*

2014. március 28–29. Szabadka: Veres András: *A Kosztolányi-recepció a kritikai kiadás elkészült kötetei tükrében*; Sárközi Éva: *A Négy fal között kiadástörténete és fogadtatása*

2016. március 8. Budapest: *Kosztolányi Dezső és az „izmusok”* keretében Veres András: *Izmusok nélkül*

Végül meg kell említenem, hogy 2007-ben két kutatócsoport vágott neki párhuzamosan Kosztolányi Dezső életműve kritikai kiadásának. Szegedy-Maszák Mihály, később Dobos István vezetésével dolgozik az MTA-ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport (mint

egyetemre kihelyezett akadémiai kutatócsoport), az én vezetésemmel pedig az MTA Irodalomtudományi Intézetében működő műhely, amelynek anyagi forrását előbb a 68544. számú, majd a 101441. számú OTKA-pályázat biztosította. A párhuzamos munka nemcsak azzal indokolható, hogy az elvégzendő feladat tetemes költségeit csak az erőforrások egyesítésével lehet biztosítani, hanem azzal is, hogy a Kosztolányi-életmű feldolgozása számos súlyos szakmai problémát vet fel, amelyek megoldásához kifejezetten előnyös, hogy egymással kölcsönösen vitázó, részben eltérő nézőpontú műhelyek együttes erőfeszítései nyomán születnek meg a tudományos válaszok. A munka megtervezésében természetesen együttműködünk, és a formai szempontokat is egyeztetjük. A kritikai kiadás gondozásának felosztása a következőképpen alakult ki: a fordításokat az egyetemi kutatócsoport rendezi sajtó alá, a levelezés pedig a mi műhelyünk feladata. A lírai és az elbeszélő életmű kiadását felosztottuk, a korai műveket az ELTE-csoport, az 1920 utáni szövegeket mi gondozzuk. Az együttes erőfeszítés eredményeként gyorsabban sikerült jelentős előrehaladást elérni. (Számos régóta megkezdett kritikai kiadás lelassulása figyelmeztet arra a veszélyre, amivel a kevés munkatársra korlátozódó munka jár.

Az egyetemi műhely munkájaként jelent meg az elmúlt években a *Pacsirta* (szerk. Bucsics Katalin, 2013), az *Aranysárkány* (szerk. Bengi László és Parádi Andrea, 2014) és a *Szent Imre himnuszok* című fordításkötet kritikai kiadása (szerk. Takács László), valamint elkészült az *Aranysárkány* hálózati kiadása (ugyancsak a DigiPhil-lel összefogva), de ez a szövegváltozatok közlésére szorítkozik, jegyzetapparátust nem tartalmaz).

Budapest, 2016. május 30 .

Veres András